

Kritiek werd Congolese
journalist fataal

De dood van een hofdichter

Op 3 november 2005 werd journalist Frank Kangundu samen met zijn vrouw doodgeschoten in de Congolese hoofdstad Kinshasa. Vermoedelijke reden: hij beschuldigde president Kabila in een artikel van corruptie. Het echtpaar werd het slachtoffer van een innige verstrengeling van de media met de politieke en zakelijke elite.

Tekst: Evelien Groenink

De kinderen van Franck Ngyke Kangundu, journalist in de Democratische Republiek Congo, hadden hem kort voor zijn dood nog bekritiseerd. Waarom schreef papa toch altijd van die misselijkmakende lofzangen op leiders van de regeringspartij PPRD? Toegegeven, de vice-secretaris-generaal van de partij, Marie-Ange Lukiana, was een soort tante voor de Kangundu's, de families kenden elkaar al jaren. Maar papa's reclameteksten begonnen gênant te worden. Hij had recentelijk zelfs 'presentiegelden' uitgedeeld aan journalisten op PPRD-persbijeenkomsten.

Franck Kangundu had zijn kinderen Djoudjou (23), Francine (21) en Grace (19) ervan verzekerd dat hij heus nog steeds een echte journalist was. De 'public relations' die hij bedreef voor tante Marie-Ange, dat deed hij gewoon om haar 'een beetje te helpen', zoals het hem als neefje uit hetzelfde dorp betaamde. (Het hielp natuurlijk ook dat Tante

hem zeer royaal betaalde voor deze diensten.) Maar dat was niet zijn echte journalistieke werk, dat deed hij zeker ook nog. Hij schreef, zei hij, als het daarop aan kwam, precies wat hij wou.

Een paar weken later was het precies dat wat hem – samen met zijn vrouw Hélène Paka – het leven kostte. Op de avond dat hij, onbetaald en in zijn eigen tijd, gewerkt had aan een artikel dat een corruptie-aantijging tegen PPRD-leider Joseph Kabila bevatte, werden hij en Hélène voor hun voorkeur opgewacht door een doodseskader. "We zijn hier voor jou", zei de leider van de groep, voor hij de journalist een kogel in de maag schoot. Hélène was toen al dood: ze had de vergissing begaan te laten merken dat ze een van de aanvallers herkende. "Jij ook?!", had ze geroepen.

De toedracht van de moord – later beschreven door dochter Grace die er, verstijfd in de deuropening, getuige van was geweest – maakte het waarschijnlijk dat de opdracht-

gevers van het doodseskader tot dezelfde kringen als het echtpaar Kangundu zelf behoorden. De allerhoogste kringen van Kinshasa waren dat.

Broodheren _ Franck Kangundu had in zijn jeugd onder dictator Mobutu aan de juiste regeringsgezinde universiteit gestudeerd en had daar nauwe vriendschappen met politieke en ambtelijke hoogwaardigheidsbekleders aan overgehouden. Met de val van Mobutu was de schizofrenie begonnen in zijn leven en werk. Hij bleef in het diepst van zijn hart een Mobutist. Tegelijkertijd dreef zijn bestaan, zoals dat van talloze andere journalisten in Afrika – waar onafhankelijk schrijverschap slecht betaalt en broodheren propaganda willen zien – op het werken voor een pers die eerst 'van Mobutu' was en nu 'van Kabila'.

De journalist sloot zich aan bij de nieuwe succesvolle krant *La Référence Plus*, die

gesteund werd door de nieuwe machthebbers: de PPRD. Hij maakte nieuwe machtige vrienden, onder wie de huidige minister van Binnenlandse Zaken Theophile Mbemba; hij 'herontdekte' zijn tante Marie-Ange, die vice-secretaris-generaal van de PPRD geworden was. Als in 2004 Mbemba en Lukiana zelf ruzie krijgen, kiest Franck Kangundu de kant van zijn tante en sabelt hij zijn voormalige broodheer neer in *La Référence Plus*.

Bij de krant vindt men dat Kangundu, zelfs voor Congolese begrippen, overdrijft. Hij is of met Lukiana op reis, of hij schrijft over haar. De meeste journalisten houden zich weliswaar aan het 'wiens brood men eet, diens woord men spreekt', maar zo bont als Kangundu maken het er niet veel. Ingewijden weten intussen best dat het Kangundu uitsluitend om de lucratieve beloningen te doen is; dat hij de PPRD niet werkelijk aanhangt en dat hij zelfs geregeld anti-Kabila-informatie, afkomstig van zijn ex-Mobutistische vrienden, doorsluisst naar oppositiekranten. "Papa maakte geen geheim van zijn werkelijke sympathieën", zegt zijn zoon Djoudjou. "Maman Hélène waarschuwde hem vaak dat hij discretter moest zijn."

Scherpe aanval _ Als het schandaalblad *Pool Malebo* op 19 september 2005 een scherpe aanval op president Joseph Kabila publiceert, valt de verdenking van de geheime dienst ANR al snel op Kangundu. Het blad meldt dat Kabila dertig miljoen Amerikaanse dollars het land uit gesluisd zou hebben om de onderwijssector in Tanzania te steunen! Kabila zou meer van Tanzania, het land waar hij een deel van zijn jeugd doorbracht, houden dan van Congo! De ANR is door een razende president Kabila in de arm genomen om de bron van het bewuste artikel ter verantwoording te roepen.

Hélène was toen al dood: ze had de vergissing begaan te laten merken dat ze een van de aanvallers herkende. "Jij ook?!", had ze geroepen

Het eerste doelwit van ANR-chef Mira Ndjoku, vroeger zelf Mobutist, is de hoofdredacteur van *Pool Malebo*, Patrice Booto. Deze duikt onder, maar na ruim een maand heeft Ndjoku hem dan toch via een wederzijds bekende contactpersoon bij de staart. Hij belooft Booto dat "alles vergeven zal worden als hij maar zijn bron noemt en voortaan voor Kabila werkt."

De volgende dag merkt Kangundu dat hij gevolgd wordt. Dat gebeurt nadat hij voor een dichte deur is verschenen bij zijn tante Marie-Ange. Dat is op zich al merkwaardig, aangezien zij hem zelf uitgenodigd heeft. Nu wordt hem als hij aanbelt kortaf voorgedhouden dat Madame is weggeroepen door *la présidence*. Om vier uur wordt Kangundu, inmiddels weer thuis, gebeld door een andere belangrijke persoonlijkheid. Zou hij langs kunnen komen bij Maître Lyolo, beeldend kunstenaar van naam en net als hijzelf oud-Mobutist? Het is Maître Lyolo geweest die Kangundu eerder het verhaal over de diefstal van dertig miljoen dollar door Joseph Kabila aan de hand heeft gedaan. Althans, dat grijpt Djoudjou, die als chauffeur voor zijn vader fungeert en in de auto wacht terwijl Kangundu en Lyolo samen praten, zodra papa weer instapt. "Kijk, nog wat details over de miljoenen voor Tanzania", wijst zijn vader hem op de zojuist ontvangen papieren.

De journalist is, herinnert Djoudjou zich, wel 'geërgerd' over de manier waarop Lyolo verwacht dat hij "zulke stukken plaatst tegen de mensen met wie ik werk", maar hij wil des-

ondanks ook dit verhaal weer publiceren. Hij belt wel eerst nog even met Madame Lukiana. "Dat deed papa altijd. Hij zei tegen haar: wat ze ook over me zeggen, ik breng alle informatie eerst naar jou", zegt Djoudjou.

Het arrangement, waarin de journalist voor twee partijen werkt en de bevriende politica toegang heeft tot al zijn informatiebronnen, kan voor Madame Lukiana lange tijd gunstig zijn geweest. Maar nu is haar baas Kabila zo kwaad dat zelfs zij Kangundu niet meer kan beschermen. Dat merkt Franck Ngyke Kangundu als hij laat die nacht met zijn vrouw weer thuis arriveert. Het is niet bekend of hij zijn tante nog ontmoet heeft om de nieuwe informatie met haar door te nemen. Het wachtende doodseskader refereert wel aan het 'laatste telefoontje' dat hij op zijn mobiele telefoon ontvangen heeft. Men heeft blijkbaar meegelusterd en kreeg daarmee het bewijs dat Kangundu inderdaad de bron was van het verhaal.

De 'criminele aanval', zoals de aanslag op de Kangundu's hardnekkig door de Congolese justitie genoemd wordt, heeft *la présidence* intussen behoed voor de noodzaak een journalist wegens 'smaad' voor het gerecht te geven aan diens aantijgingen. Franck Ngyke Kangundu is gestraft voor zijn verraad.

Het artikel is gebaseerd op onderzoek van het Forum voor Afrikaanse Onderzoeksjournalisten (FAIR), verricht op verzoek van NiZA. Het onderzoeksrapport staat op www.niza.nl.